

de la seva mare, l'Àngels Garriga, que fou professora a l'Escola de Bosc de Montjuïc, com a deixeblla dels Estudis Normals per a Mestres, de la Mancomunitat de Catalunya.

ANGELETA FERRER I SENSAT
Gener de 1989

II

La meua mestra, Angeleta Ferrer i Sensat, em passa la paraula per parlar de la seva mare, Rosa Sensat i Vilà, mestra de mestres, entre elles Àngels Garriga. La meua mare, alumna dels Estudis Normals de la Mancomunitat de Catalunya, del 1920 al 1923. Si en fa d'anys! I si en fa de vegades que hem parlat creuadament de mares i mestres, de formació de mestres.

Vaig conèixer Rosa Sensat a través de la meua mare, deixeblla seva els anys vint, i al costat de la meua mare, els anys quaranta, totes dues recordant el temps passat, fent-lo perviure en la seva conversa.

El 1965 jo demanava a l'Angeleta Ferrer el nom de la seva mare morta l'1 d'octubre de 1961, per posar-lo al frontispici de la humil i agosarada Escola de Mestres, amb alumnes mestres, que anàvem a començar. I, encara més, li demanava a ella que ens hi fes la primera classe, les primeres classes d'acostament dels mestres i els nens a la natura. Així ho va fer, i entre els documents d'aquell primer curs excepcional ens portava fulls del diari d'escola de la seva mare: l'observació del gran paó, les sortides al bosc de Montjuïc que encitava l'Escola de Bosc...

El tractament d'una matèria concreta, la Didàctica de les Ciències de la Natura, se'n presentava no sols com formant part d'un tot global d'estudi i d'educació, amb la Literatura, la Geografia, la vida de l'escola, sinó com una anella de la història de l'Escola, nostra i robada, i de la nostra sotmea educació; baixet, baixet, que no ens la toqués ningú, de la nostra pedagogia. Aquella, aquesta, de la qual estàvem reconeixent i mirant de continuar la història.

L'Escola de Mestres es deia «Rosa Sensat» i no pas pel creuament de llaços familiars i pedagògics, sinó perquè aquell estiu l'avi mestre de tots, Alexandre Galí, ens ho havia recomanat:

«Escola de Mestres... li hauríem de posar de nom "Rosa Sensat"». Vaig sentir una alegria molt fonda, recordant-la; recordant la seva figura menuda, els seus ulls vius, la seva dignitat de mestra retirada, tot parlant amb una deixeblla, mestra encara.

Continuava Alexandre Galí:

«Era dona; en serer majoria —va profititzar—; ja era així als Estudis Normals. Va ser una excel·lent mestra, des del primer al darrer moment del seu treball i en tota circumstància, oberta als nous corrents pedagògics de dins i de fora, estudiantosa i sensible, treballant a fons a l'escola pública. I va estimar molt la formació de mestres. La teua mare...»

Vaig recordar una altra vegada que havia sentit esmentar Rosa Sensat a Alexandre Galí. Els alumnes d'aquest gran mestre volien retre-li un homenatge en ocasió del seu aniversari. Ens reunírem a l'Aula Joan XXIII del CICEF i ell va explicar-nos per què no podia admetre un homenatge quan altres mestres que el mereixien havien mort en el silenci. Va dir alguns noms, la veu se li trencava:

«... Rosa Sensat...»

Tenia el ulls brillants; encara moltes vegades era així enmig de les alegries tènues i incipients d'aquells darrers cinquanta.

Cal recordar-les i podem fer-ho, perquè tristesa i alegria no han estat eixorques: formen part ja de la nostra història, de la nostra realitat amb els fruits que donaren, entre ells aquest fenomen que ara anomenem amb quatre síl·labes: «Rosa Sensat».

El 4 d'octubre de 1965 Angeleta Ferrer i Sensat feia la primera classe de l'Escola de Mestres «Rosa Sensat» i, de llavors ençà, aquest nom ha anat lligat per molts, amb un bullidor d'iniciatives, cursos, seminaris, Escola d'Estiu, publicacions, biblioteca, premis, declaracions, que han superat la dinàmica d'una Escola de Mestres, ni que fos, o potser perquè ho era, tan atípic com «Rosa Sensat», per definir un model de moviment de renovació pedagògica que ha adquirit finalment l'estructura d'associació de mestres, l'Associació de Mestres «Rosa Sensat».

Però en aquest procés, la mestra que va ser Rosa Sensat i Vilà, podia quedar entre integrada i difosa, difuminada en la seva persona i la seva personalitat pedagògica. Aquesta biografia-estudi que ara prologem a dues veus, a quatre mans, a moltes vivències, a una història, la de la nostra escola, aquest

llibre és un nou pas en el coneixement de Rosa Sensat, persona, mestra, dona. Altres passos han estat ja la reedició d'alguns dels seus llibres.

El llibre que tenim a les mans ens presenta, a través de la conversa amb la filla, del comentari de l'obra publicada, del coneixement dels diaris de classe i d'escola no publicats encara, una figura de mestra i pedagoga real en els dos extrems i sense solució de continuïtat entre ells. Rosa Sensat era mestra, treballava cada dia amb els nens en la línia de la renovació constant de l'escola, aquella escola que havia de superar la rancior de la mesquinesa tradicional, obrir-se al món, sortir de l'aula i del programa estereotipat, apropiarse dels nous corrents europeus i tot això fer-ho en la pròpia realitat i amb profund realisme.

Veiem a Rosa Sensat, mestra i pedagoga, repetim-ho: treballant amb els nens i fent cada dia el diari de classe, el diari d'escola quan va ser directora. El diari del mestre és el document bàsic per bastir la pedagogia, i Rosa Sensat ens n'ha deixat una gran provisió, no explotada encara pedagògicament. Cert també que ella mateixa publicà uns primers compendis de Pedagogia que, per seu realisme, esdevien plantejaments de política educativa. Així el seu «Vers una Nova Escola», on es dibuixa el pas de la petita escola, laboratori de pedagogia, al gran Grup Escolar, indústria punta d'educació, establerta en zones estratègicament determinades per entendre el servei educatiu a tothom, prioritàriament a les zones de població que menys accés hi havien tingut fins a aquells radiant primers anys trenta.

Rosa Sensat tenia aquesta sensibilitat del canvi del temps i de la situació en l'espai —temps i espai humans—, que caracteritza tota persona que fa avançar la humanitat, sigui gran artista o polític, sigui humil treballador com és el mestre. El sentit del canvi que no et priva de treballar en la situació actual tot preveient-la diferent. Així, Rosa Sensat va néixer i educar-se i treballar en una escola concebuda per als nois, que s'estengué més tard i separadament a les noies. «Anar a estudi» els nois, «anar a costura» les noies, eren les frases fetes sobre una realitat.

Rosa Sensat va treballar de tal manera per l'educació científica de la noia, que els seus planteigs i el seu llibre pogueren passar a la història de nois i noies en coeducació que ella mateixa pogué dirigir en els anys de la República.

Es també com una conseqüència lògica, com una fruita

madura del seu treball pràctic amb els nens, dels estudis a Madrid o a l'estranger, de la redacció de diaris i de llibres, que veiem Rosa Sensat i Vilà, persona i mestra i directora d'escola, que emanava formació de mestres. El seu tracte, el seu toc humà, com el d'un Mides de la Pedagogia, ho convertia tot en educació: educació de nens i nenes, formació de mestres. L'escola que li robà el nom viu també d'aquest toc i de l'honor del seu nom. Viu de la personalitat de tants mestres, persones que s'han identificat amb la professió, com ella.

I una altra vegada un torna a pensar en la seva vida diària de mestra: treballar a l'escola amb mestres i nens, llegir, escriure, viatjar, exposar i tornar a treballar. I a casa... No hi dinava; el dinar a l'escola era un acte més de l'obra educativa diària. Però sopaven al vespre al voltant de la taula, pare i mare, noi i noia. I sovint començava la reunió familiar amb la qüestió del pare:

«Què heu fet avui, Roseta?»

I ella ho explicaria abans o després d'escriure-ho en el diari, font de pedagogia.

«Què hem fet avui? Què farem demà?»

Encara són les qüestions que els mestres ens hem de fer cada dia vers la nova escola que dia a dia fem, com Rosa Sensat.

MARTA MATA I GARRIGA
Gener de 1989